

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

Memorandum 2023-1

De toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen

Een validatiestudie

Memorandum 2023-1

De toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen

Een validatiestudie

L.J.C. Prop
K. Zeijlmans
A.M. van der Laan

Memorandum

De reeks Memorandum omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Inhoud

	Samenvatting	5
1	Introductie	8
1.1	Doel- en vraagstelling	9
2	Methode	10
3	Resultaten	14
3.1	De toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen	14
3.1.1	Begripsvaliditeit	14
3.1.2	Concurrente validiteit	15
3.2	De toepassing van volwassenenstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen	16
3.2.1	Begripsvaliditeit	16
3.2.2	Concurrente validiteit	17
4	Conclusies en aanbevelingen	19
4.1	Conclusies	19
4.1.1	De toepassing van volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen	19
4.1.2	De toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen	21
4.2	Implicatie	21
4.3	Aanbevelingen	22
	Literatuur	23
Bijlage 1	Begeleidingscommissie	24
Bijlage 2	Kenmerken van de onderzoeksgroepen	25

Samenvatting

Op 1 april 2014 is het adolescentenstrafrecht ingevoerd in Nederland. Hiermee is onder voorwaarden een flexibele toepassing van het jeugd- en volwassenenstrafrecht voor adolescenten die in de leeftijd van 16 tot 23 jaar een delict hebben gepleegd mogelijk geworden. Specifiek betreft het de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen (artikel 77b Wetboek van Strafrecht [Sr.], al langer mogelijk) en de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen (artikel 77c Sr.). Tevens mogen met de komst van het adolescentenstrafrecht feiten gepleegd in de minder- en meerderjarigheid gecombineerd in een zaak worden behandeld door de rechter (artikel 495, vierde lid, Sv.). Voor justitieel beleid, maar ook voor maatschappelijke organisaties en in het kader van het Kinderrechtencomité vanwege het voorbehoud dat Nederland maakt ten aanzien van artikel 40 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, is het relevant te weten hoe vaak gebruik wordt gemaakt van deze flexibele toepassing in het strafrecht.

Omdat de toepassing van het adolescentenstrafrecht niet als zodanig in de registratiesystemen wordt geregistreerd, zijn de schattingen voor aantallen gebaseerd op zogenoemde query's, ofwel zoekregels in de registratiesystemen van het Openbaar Ministerie (OM) en de zittende magistratuur (ZM). Zowel het WODC als de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) maken gebruik van een eigen query voor het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen. Verschillen in de query's leiden ertoe dat het aantal geïdentificeerde zaken waarin sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen door het WODC en de Rvdr niet hetzelfde zijn. Het was onbekend welke query zaken het meest nauwkeurig identificeert. Om de verschillen in aantallen geïdentificeerde zaken te kunnen verklaren is daarom ook de query van de Rvdr gevalideerd.

Onderzocht is in hoeverre de query's die worden gebruikt om het aantal toepassingen van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen te schatten, 1) overeenstemmen met de wet en 2) de juiste zaken identificeren. Daarvoor is ten eerste de begripsvaliditeit onderzocht. Hiervoor zijn de query's vergeleken met hetgeen in de wet en memorie van toelichting rondom het adolescentenstrafrecht wordt geschreven over de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen en het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Ten tweede is de concurrente validiteit onderzocht door zaken die werden geïdentificeerd door de query's een-op-een te vergelijken met informatie over het toegepaste sanctiestelsel in strafrechtelijke vonnissen.

Uit het onderzoek blijken duidelijk herleidbare verschillen tussen de query's van het WODC en de Rvdr om de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen te identificeren. Verschillen tussen de query's leiden ook tot verschil in het aantal geïdentificeerde zaken door het WODC en de Rvdr. Verder blijkt de onnauwkeurigheid van de identificatie van zaken waarbij sprake is van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen op basis van de WODC-query over de tijd genomen. De mate van onnauwkeurigheid is fors voor de verschillende query's en vraagt om verbetering van de registratie, omdat anders geen adequate schattingen kunnen worden gegeven van de aantallen 16- en 17-jarigen berecht volgens het volwassenenstrafrecht of 18- tot 23-jarigen berecht volgens het jeugdstrafrecht.

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen beschreven.

De definities van de query's stemmen inhoudelijk overeen met de betreffende wetsartikelen en de memorie van toelichting rondom het adolescentenstrafrecht

De query's van het WODC en de Raad voor de rechtspraak om de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen te schatten verschillen in interpretatie van het adolescentenstrafrecht. Daar waar de query van het WODC strenger en nauwer verwant is aan de toepassing van 77b Sr., is de query van de Rvdr breder en meer conform wijzigingen vanuit de wet rondom het adolescentenstrafrecht. De geïdentificeerde zaken door de query van het WODC betreffen zaken van 16- en 17-jarigen waarbij volwassenenstrafrecht is toegepast (artikel 77b Sr.). De geïdentificeerde zaken door de query van de Rvdr betreffen naast 77b Sr. zaken ook zaken waarbij sprake is van een combinatie van feiten gepleegd in de minder- en meerderjarigheid, conform artikel 495 Sv., vierde lid.

Identificeren van zaken met toepassing volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen minder nauwkeurig dan wenselijk

Uit de vergelijking van zaken waarin volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen zou zijn toegepast op basis van de WODC-query met uitspraken in vonnissen blijkt bij bijna 16% van de zaken sprake te zijn van onterecht geïdentificeerde zaken (fout-positieven). Dat wil zeggen dat waar volgens de WODC-query sprake is van toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen dat volgens het vonnis niet het geval is. Bij deze zaken was sprake van jeugdstrafrecht of een schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel. In de controlegroep (16- en 17-jarigen volgens jeugdstrafrecht) werden geen zaken gevonden waarin toch sprake was van de toepassing van het volwassenenstrafrecht (fout-negatieven). Voor de query van de Rvdr blijkt dat bij bijna 45% van de zaken sprake is van onterecht geïdentificeerde zaken. Bij deze zaken was sprake van de toepassing van het jeugdstrafrecht, schuldigverklaringen zonder oplegging van straf of maatregel en vrijspraken. De zaken die zijn geïdentificeerd door de WODC-query betreffen strafzaken van adolescenten die op minderjarige leeftijd (16- of 17 jaar) een strafbaar feit hebben gepleegd en daarvoor met een volwassenensanctie zijn gesanctioneerd (artikel 77b Sr.). De zaken die zijn geïdentificeerd door de Rvdr-query zijn vooral strafzaken van adolescenten die op minderjarige en meerderjarige leeftijd strafbare feiten hebben gepleegd en daarvoor conform artikel 495, vierde lid Sv. met een volwassenensanctie zijn gesanctioneerd. Ook zijn er aanwijzingen dat de pleegleeftijd in registratiesystemen niet altijd overeenstemt met die op de vonnissen. Met name bij schattingen rondom de flexibele toepassing van sanctiestelsels is betrouwbaarheid van de pleegleeftijd van belang.

Bij 77c Sr. is de onnauwkeurigheid over de tijd toegenomen van 5% naar bijna 12% van de zaken

Het percentage onterecht als 77c geïdentificeerde zaken is over de tijd toegenomen. In een eerdere validatiestudie bleek dat het percentage onterecht geïdentificeerde zaken 5% te zijn, dit is toegenomen tot 11,8%. Hoewel bij 88,2% van de strafzaken echt sprake is van de toepassing van artikel 77c Sr., blijkt de mate van juist geïdentificeerde zaken over de tijd minder nauwkeurig geworden. Mogelijk is door de toename van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen de registratie ervan minder nauwkeurig geworden. Dit vraagt om verbetering van de registratie.

Conclusie

De conclusie is dat de definities in de query's van het WODC en de Rvdr overeenstemmen met de wetsartikelen en de wet rondom het adolescentenstrafrecht.

Wat betreft de toepassing van het volwassenstrafrecht bij jeugdigen is de WODC-query strenger en nauwer verwant met artikel 77b Sr. De Rvdr-query is breder en meer conform wijzigingen van de wet adolescentenstrafrecht. Dit omdat daarin ook artikel 495, vierde lid, Sv. is meegenomen in de query. Dit inhoudelijke verschil leidt tot grotere aantallen bij de Rvdr-query in vergelijking met de WODC-query.

De huidige query's van het WODC en de Rvdr om zaken te identificeren waarin sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen blijken onvoldoende adequaat te zijn.

Bij het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het volwassenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen met de query van het WODC dient rekening te worden gehouden met een onnauwkeurigheid van 15,6% en bij de query van de Rvdr met een onnauwkeurigheid van 44,8%. Bij het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen met de query van het WODC dient rekening te worden gehouden met een onnauwkeurigheid van 11,8%. Dat betekent dat er voorzichtigheid is geboden bij het gebruik van de bestaande query's.

Aanbevelingen

De belangrijkste aanbeveling betreft de verbetering van de registratie van de flexibele toepassing van de sanctiestelsels bij 16- tot 23-jarigen door een directe registratie van het adolescentenstrafrecht in de registratiesystemen vanaf het vonnis. Dit vraagt aanpassingen aan het registratiesysteem van de ZM en beschikbare capaciteit bij de registrerende instanties, maar is de enige manier om uiteindelijk te komen tot een nauwkeurige schatting van de toepassing van het adolescentenstrafrecht waarbij niet eens in de zoveel jaren opnieuw een validatie nodig is. Dat betekent wel dat dit een aanbeveling voor op langere termijn is.

Tevens zijn er aanbevelingen voor de query's van het WODC en de Rvdr, afhankelijk van naar welke groep de interesse uitgaat. Indien de interesse uitgaat naar strafzaken waarin sprake is van de toepassing van artikel 495, vierde lid, Sv. dient bij de query van het WODC de maximale pleegleeftijd te worden opgehoogd naar 22 jaar. Indien de interesse uitgaat naar strafzaken waarin sprake is van de toepassing van artikel 77b Sr. dan dient bij de query van de Rvdr een maximale pleegleeftijd van 17 jaar te worden toegevoegd. Verder dienen beide query's schuldigverklaringen zonder oplegging van straf of maatregel uit te sluiten en de query van de Rvdr ook vrijspraken.

1 Introductie

Op 1 april 2014 is het adolescentenstrafrecht in Nederland ingevoerd. Het adolescentenstrafrecht betreft verschillende wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht (Sr.) en het Wetboek van Strafvordering (Sv.). Door deze wijzigingen is een flexibele toepassing van het jeugd- en volwassenenstrafrecht bij adolescenten in de leeftijd van 16 tot 23 jaar ten tijde van het delict mogelijk. Afhankelijk van de condities ernst van het gepleegde feit, de persoonlijkheid van de dader en/of de omstandigheden waaronder een strafbaar feit is gepleegd, kan de rechter besluiten om 16- en 17-jarigen volgens het volwassenenstrafrecht te sanctioneren (artikel 77b Sr.). Bij 18- tot 23-jarigen is het mogelijk om hen volgens het jeugdstrafrecht te sanctioneren indien daartoe aanleiding wordt gevonden in de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het strafbare feit is gepleegd (artikel 77c Sr.). Dit wordt in de praktijk de toepassing van het adolescentenstrafrecht genoemd. Een andere verandering is dat de kinderrechter bevoegd is kennis te nemen van strafbare feiten gepleegd in de meerderjarigheid indien de vervolging van die feiten gelijktijdig plaatsvindt met vervolging van een feit gepleegd voor het achttiende levensjaar (artikel 495, vierde lid, Sv.). Dit betekent dat de kinderrechter feiten gepleegd in minder- en meerderjarigheid gelijktijdig in een zaak mag behandelen. De rechter kan beslissen volgens welk sanctiestelsel de jongvolwassen dader gesanctioneerd wordt: het jeugdstrafrecht of het volwassenenstrafrecht. Voor de invoering van het adolescentenstrafrecht werden feiten gepleegd in de minderjarigheid en meerderjarigheid opgesplitst in aparte zaken (*Kamerstukken II 2012/13, 33 498, nr. 3, p. 54-55*).

Voor justitieel beleid gericht op adolescenten van 16 tot 23 jaar is het relevant om te weten hoe vaak het adolescentenstrafrecht wordt toegepast. Sinds de invoering van het adolescentenstrafrecht is de toepassing van 77c Sr. toegenomen van minder dan 1% van de strafzaken bij 18- tot 23-jarigen in 2012 naar ruim 6% in 2019 (Van der Laan et al., 2021). Over de toepassing van artikel 77b is bekend dat deze aantallen zeer laag liggen, maar adequate schattingen ontbreken vooralsnog. Wel werd geconstateerd dat de aantallen zo klein zijn dat het niet meer betrouwbaar is om daarover (jaarlijks) te rapporteren (Verweij & Tollenaar, 2020). Ook maatschappelijke organisaties als UNICEF en Defence for Children zijn geïnteresseerd in de aantallen 16- en 17-jarigen die jaarlijks volgens het volwassenenstrafrecht worden gesanctioneerd. Daarnaast is inzicht in de mate waarin het volwassenenstrafrecht wordt toegepast bij 16- en 17-jarigen relevant in het kader van het Kinderrechtencomité. Met de mogelijkheid om 16- en 17-jarigen volgens het volwassenenstrafrecht te sanctioneren maakt Nederland een voorbehoud ten aanzien van artikel 40 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK).

Om de toepassing van het adolescentenstrafrecht te kunnen monitoren is het van belang om zaken van 16- tot 23-jarigen waarbij sprake is van de toepassing van 77b Sr. of 77c Sr. uit de landelijke registratiesystemen van het Openbaar Ministerie (OM) en de zittende magistratuur (ZM) te kunnen identificeren. Omdat deze wetsartikelen niet direct in de justitiële registratiesystemen geregistreerd worden, worden schattingen van de toepassing van 77b Sr. en 77c Sr. bepaald op basis van indicatoren in zogenoemde zoekregels (query's). In dit onderzoek is de nauwkeurigheid van de query om zaken waarbij het adolescentenstrafrecht is toegepast te identificeren onderzocht.

1.1 Doel- en vraagstelling

Het WODC heeft van 2014 tot 2021 op verzoek van het Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen (DGSenB) de toepassing van het adolescentenstrafrecht in de praktijk gemonitord en geëvalueerd. Daarbij lag de nadruk op de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen. De query van het WODC voor het identificeren van zaken van jongvolwassenen waarbij sprake is van de toepassing van 77c Sr. is gevalideerd voor het eerste jaar na invoering van het adolescentenstrafrecht door de resultaten van de query op zaakniveau één op één te vergelijken met de vonnissen (Barendregt et al., 2016). Uit deze validatiestudie bleek dat sprake was van een foutpercentage van 5%, wat acceptabel werd geacht om strafzaken te identificeren. Het is onbekend of dit foutpercentage ook geldt voor recente jaren.

De query is in potentie ook bruikbaar voor het identificeren van strafzaken waarbij sprake is van toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen door de indicatoren betreffende leeftijd en het toegepaste sanctiestelsel om te draaien, maar deze indirecte identificatie is niet eerder gevalideerd.

Zowel het WODC als de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) maken gebruik van een eigen query voor het identificeren van zaken van jeugdigen waarbij sprake is van toepassing van het adolescentenstrafrecht. Omdat de beschrijvingen van deze query's relevant zijn voor het bepalen van de inhoudelijke validiteit worden deze verder toegelicht in de resultatensectie. Verschillen in de beide query's leiden ertoe dat de geschatte aantallen van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen door het WODC en de Raad voor de rechtspraak niet hetzelfde zijn. Hierbij is niet bekend welke query de meest nauwkeurige identificatie van zaken opleverde en met welke onnauwkeurigheid rekening moet worden gehouden. Om de verschillen in aantallen te kunnen verklaren is daarom besloten om ook de query van de Raad voor de rechtspraak te valideren. Tevens is onbekend in hoeverre de query van het WODC voor het identificeren van 77c Sr. zaken een nauwkeurige schatting geeft van de aantallen in recente jaren. Het doel van dit onderzoek is dan ook om inzicht te krijgen in de nauwkeurigheid van de query's van het WODC en de Rvdr voor het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht en om indien nodig de query's te corrigeren. De centrale vraag is: hoe nauwkeurig zijn de query's voor identificatie van zaken waarin sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen?

2 Methode

Om de nauwkeurigheid van het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht te onderzoeken wordt gekeken naar de validiteit van de query's. Daarmee wordt bedoeld in hoeverre op basis van de query's de juiste zaken van 16- tot 23-jarigen worden geïdentificeerd waarbij sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht. In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen *begripsvaliditeit* en *concurrente validiteit* van de query's. Voor de begripsvaliditeit wordt gekeken in hoeverre er sprake is van overeenstemming tussen de gebruikte query en de theorie, namelijk de wet rondom het adolescentenstrafrecht (*Kamerstukken II 2012/13, 33 498, nr. 3*). Daarvoor worden de in de query gebruikte combinaties van indicatoren vergeleken met wat er in de wet is geschreven over de toepassing van het adolescentenstrafrecht.

Vervolgens wordt inzicht gegeven in de concurrente validiteit door de geïdentificeerde strafzaken te vergelijken met externe informatie, namelijk uit vonnissen van de Raad voor de rechtspraak. Dit geeft inzicht in de nauwkeurigheid van het identificeren van strafzaken met behulp van de query's, waarbij ervan uit wordt gegaan dat hetgeen op het vonnis is geregistreerd over het opgelegde sanctiestelsel ook het daadwerkelijk toegepaste sanctiestelsel is. Hierbij wordt aangenomen dat het vonnis de uitspraak van de rechter nauwkeuriger weergeeft dan hetgeen in registraties wordt genoteerd. Een vonnis wordt in de regel opgesteld door de griffier en gecontroleerd door de rechter. Voor zover bekend is een dergelijke controle van de uitspraak bij het registreren van informatie in de registratiesystemen niet aanwezig. Deze wijze van valideren is vergelijkbaar met het eerdere validatieonderzoek naar artikel 77c Sr. (Barendregt et al., 2016).

Selectie uit de bronsystemen

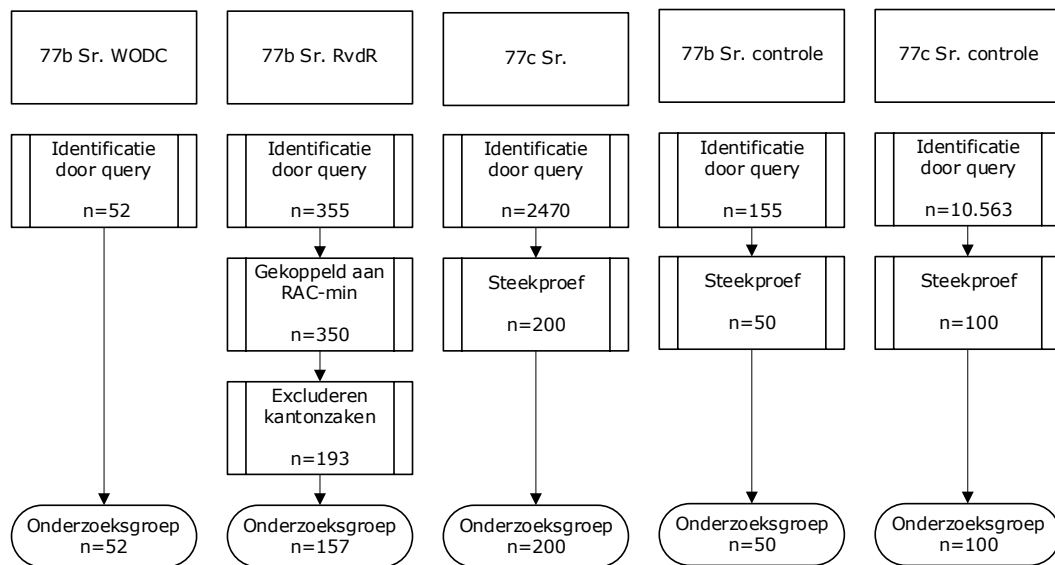
Het OM en de ZM maken gebruik van de registratiesystemen COMPAS (Communicatiesysteem Openbaar Ministerie Parket Administratie) en GPS (Geïntegreerd Proces-Systeem). In COMPAS en GPS worden strafzaken die in eerste aanleg zijn afgedaan geregistreerd. Voor de selectie van strafzaken door het WODC is gebruikgemaakt van RAC-min, een afslag van het Phoenix-systeem. Phoenix StrafrechtKeten (PSK) is een datawarehouse waarin gegevens uit de registratiesystemen COMPAS en GPS verzameld worden. In RAC-min staat informatie over de vervolging en berechting van strafzaken die bij het OM zijn ingestroomd zoals het type delict, type afdoening en enkele daderkenmerken.

Onderzoeksgroepen

Voor dit onderzoek zijn vijf onderzoeksgroepen samengesteld (zie figuur 1). Deze groepen bestaan uit strafzaken geïdentificeerd in de registratiesystemen op basis van de query's. Uitleg over de werkwijze van de query's volgt in de resultaten. Elke strafzaak heeft een uniek parketnummer, waarmee de strafzaken zijn opgevraagd. Allereerst zijn op basis van de query van het WODC alle strafzaken geïdentificeerd waarbij in de periode van 2017 tot en met 2020 door de rechter in eerste aanleg artikel 77b Sr. zou zijn toegepast ($n=52$). Tevens zijn bij de Rvdr alle strafzaken die volgens de query van de Rvdr in de periode van 2017 tot en met 2020 door de rechter in eerste aanleg volgens het volwassenenstrafrecht zijn afgedaan opgevraagd ($n=355$). Het was van $n=5$ parketnummers niet mogelijk om gekoppeld te worden aan een

eindvonnissen in RAC-min¹. Deze parketnummers zijn niet meegenomen in het onderzoek. De onderzoeksgroep van de Rvdr bestaat daarom uit $n=350$ parketnummers. De onderzoeksgroep van de Rvdr bevat ook zaken die zijn afgedaan door de Centrale Verwerking OM ($n=193$). Deze zaken zijn behandeld door een kantonrechter en dit betreft hoofdzakelijk overtredingen zoals het opgeven van een valse naam, het overtreden van de maximale snelheid en rijden zonder geldig rijbewijs die doorgaans worden gesanctioneerd met een boete. De bijbehorende vonnissen van deze zaken waren niet beschikbaar voor inzage. Deze parketnummers worden daarom in het vervolg van deze studie buiten beschouwing gelaten. Dat betekent dat de onderzoeksgroep voor validatie van de Rvdr bestaat uit $n=157$ zaken. Zoals verwacht zijn er dus verschillen in het aantal geïdentificeerde zaken waarbij sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht door de query van het WODC in vergelijking met die van de Rvdr. Het is daarom relevant om de query van beide organisaties te valideren en te vergelijken. Daarnaast is een naar pleegleeftijd gestratificeerde aselechte steekproef getrokken van $n=200$ strafzaken in de periode van 2017 tot en met 2020 waarbij, volgens de query van het WODC, artikel 77c Sr. is toegepast.

Figuur 1 Flowchart van de selectie van onderzoeksgroepen

Om na te gaan of sprake is van onterecht niet geïdentificeerde strafzaken (fout negatieven) is voor zowel 77b Sr. als 77c Sr. een controlegroep samengesteld. Bij de controlegroepen is volgens de indicatoren in de registratiesystemen sprake van toepassing van het reguliere sanctiestelsel. Zaken die niet door de query's voor 77b en 77c zijn geïdentificeerd, maar wel respectievelijk 77b Sr. of 77c Sr. zaken zijn, kunnen hierdoor ook worden gesignaleerd. De verwachting is dat artikel 77b Sr. bij ernstige feiten wordt toegepast (Asscher et al., 2021; *Kamerstukken II* 2012/13, 33 498, nr. 3, p. 12). Daarom zijn allereerst alle 16- en 17-jarigen (pleegleeftijd) geselecteerd die in de periode van 2017 tot en met 2020 in eerste aanleg door de kinderrechter zijn gesanctioneerd met een onvoorwaardelijke jeugddetentie van één jaar of meer en/of een PIJ-maatregel ($n=155$). Uit deze selectie is vervolgens een aselechte steekproef

¹ Dit lijkt te komen doordat in deze zaken sprake was van een niet bevoegde rechter of een nietigverklaring van de dagvaarding.

van $n=50$ getrokken. Tot slot is een naar pleegleeftijd gestratificeerde aselechte steekproef van $n=100$ zaken van jongvolwassenen die in 2019 in eerste aanleg volgens het volwassenenstrafrecht zijn gesanctioneerd ($n=10.563$).

Validatie van de selecties

Het toegepaste sanctiestelsel (jeugd- of volwassenenstrafrecht) is op basis van de vonnissen van de rechter vast te stellen. Om de geïdentificeerde zaken te valideren zijn daarom de vonnissen behorende bij de zaken opgezocht via www.rechtspraak.nl en in het e-archief van de Raad voor de rechtspraak. Ontbrekende vonnissen zijn via de Rvdr door de betreffende arrondissementen alsnog in het e-archief geplaatst of geanonimiseerd geleverd. Het bleek om verschillende redenen niet mogelijk om alle vonnissen in te zien. Zo plaatsen enkele arrondissementen een Aantekening van een mondeling vonnis (AMV) niet in het e-archief, heeft één arrondissement geen vonnissen geleverd in de periode van dataverzameling en bleken vonnissen niet (meer) beschikbaar om in te zien. De dataverzameling vond plaats in de periode van 1 september 2021 tot 12 oktober 2022. In tabel 1 is een overzicht gegeven van de opgevraagde vonnissen per query, hoeveel daarvan beschikbaar waren en wat de vindplaats was.²

Omdat een deel van de vonnissen ontbreekt, is per groep nagegaan of de gevalideerde vonnissen statistisch significant verschillen op bekende achtergrondkenmerken (pleegleeftijd, type delict en opgelegde sanctie) van de niet gevalideerde vonnissen. Daarvoor zijn Chi-kwadraattoetsen uitgevoerd en, indien de verwachte celvulling kleiner of gelijk was aan 5, de Fisher's exact toets. De toetsen zijn uitgevoerd met een significantieniveau van $p < 0,05$. In bijlage 2 is een overzicht gegeven van de getoetste achtergrondkenmerken. Na vergelijking van de groepen blijkt dat in de Rvdr-onderzoeksgroepen geen sprake is van statistisch significante verschillen tussen de zaken met en de zaken zonder beschikbaar vonnis. Dat betekent dat er op basis van de bekende achtergrondkenmerken geen aanwijzingen zijn dat er sprake is van selectieve groepen. We veronderstellen dat de gevonden resultaten te generaliseren zijn.³

Met behulp van de beschikbare vonnissen is vastgesteld of het toegepaste type strafrecht zoals is bepaald op basis van de vonnissen, overeenkomt met het type strafrecht zoals verwacht wordt op basis van de indicatoren die beschikbaar zijn in de registratiesystemen. Daarvoor is in de vonnissen informatie over de opgelegde straf of maatregel en toegepaste wetsartikelen (77b Sr. en 77c Sr.) opgezocht en op basis daarvan het toegepaste sanctiestelsel bepaald. Hiermee is inzicht verkregen in de verhouding tussen juist geïdentificeerde, onterecht geïdentificeerde (fout-positieven) en onterecht niet geïdentificeerde (fout-negatieven) strafzaken.

² Ruim 90% van de 77b WODC-selectie komt ook voor in de 77b Rvdr-selectie. Deze aantallen overlappen daarom deels.

³ Door één arrondissement zijn geen vonnissen geleverd in de periode van dataverzameling. Uit de vergelijking op bekende achtergrondkenmerken blijkt dat er geen verschillen zijn tussen de strafzaken met en zonder beschikbaar vonnis. Er zijn geen aanwijzingen dat de registratie in het ontbrekende arrondissement verschilt van de arrondissementen die wel vonnissen hebben geleverd. Dat betekent dat ervan uit wordt gegaan dat het foutpercentage op basis van de bekende vonnissen ook kan worden toegepast op de ontbrekende vonnissen.

Tabel 1 Beschikbaarheid en vindplaats van vonnissen

	77b Sr. WODC <i>n</i> =52		77b Sr. Rvdr <i>n</i> =157		77c Sr. <i>n</i> =200		77b Sr. controle <i>n</i> =50		77c Sr. controle <i>n</i> =100	
	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>
Vindplaats										
Rechtspraak.nl ^a	17,3	9	21,7	34	12,5	25	42,0	21	8,0	8
E-archief ^b	11,5	6	16,6	26	20,5	41	34,0	17	4,0	4
Scan van vonnis	32,7	17	28,7	45	35,0	70	8,0	4	34,0	34
Totaal beschikbaar	61,5	32	66,9	105	68,0	136	84,0	42	46,0	46
Vonnissen niet beschikbaar ^c	38,5	20	33,1	52	32,0	64	16,0	8	54,0	54

Noot: Er is geen overlap tussen de aantallen in de verschillende vindplaatsen.

- a Het betreft hier de vonnissen die op rechtspraak.nl staan (ze staan ook in het e-archief, maar zijn aldaar niet meegeteld).
- b Het gaat hier om vonnissen die wel in het e-archief staan maar niet op rechtspraak.nl.
- c Het betreft hier vonnissen die niet beschikbaar zijn, zoals zaken van de centrale verwerking OM, AMV's die niet beschikbaar zijn gesteld, of niet (meer) beschikbaar zijn in het e-archief en om vonnissen die niet beschikbaar zijn gesteld door het betreffende arrondissement.

3 Resultaten

De resultaten worden achtereenvolgens voor de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen en de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen besproken. Daarbij wordt gekeken naar de begripsvaliditeit en vervolgens naar de concurrente validiteit van de query's gericht op het identificeren van strafzaken waarin sprake is van de toepassing van deze wetsartikelen.

3.1 De toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen

3.1.1 Begripsvaliditeit

Bij de toepassing van artikel 77b Sr. is sprake van sanctionering volgens het volwassenenstrafrecht bij een dader die op 16- of 17-jarige leeftijd een delict heeft gepleegd. Dit kan blijken uit het feit dat het toegepaste sanctiestelsel niet het jeugdstrafrecht is en dat er geen jeugdsanctie wordt opgelegd. Voor het identificeren van strafzaken waarin sprake is van de toepassing van 77b Sr. gebruikt het WODC daarom een combinatie van deze indicatoren.

- **Jeugdstrafrecht:** de indicator jeugdstrafrecht geeft aan welk type strafstelsel is toegepast in een strafzaak. Omdat 16- en 17-jarigen in principe volgens het jeugdstrafrecht worden gesanctioneerd, staat de indicator jeugdstrafrecht standaard op 'ja'. Wanneer een kinderrechter een 16- of 17-jarige volgens het volwassenenstrafrecht sanctioneert wordt de indicator jeugdstrafrecht door de griffie⁴ handmatig op 'nee' gezet. Dit is conform artikel 77b Sr., aangezien de toepassing van 77b Sr. impliceert dat bij 16- en 17-jarigen het jeugdstrafrecht niet wordt toegepast. Het op 'nee' zetten vraagt een handmatige handeling. De verwachting is dat zaken waarbij deze indicator op 'nee' staat, 77b Sr. zaken zijn.
- **Jeugdsanctie:** de indicator jeugdsanctie geeft aan of sprake is van sancties en/of maatregelen die alleen binnen het jeugdstrafrecht kunnen worden opgelegd. Voorbeelden daarvan zijn jeugddetenties en maatregelen zoals de PIJ-maatregel (Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen). Voor andere sancties die zowel binnen het jeugd- als volwassenenstrafrecht kunnen worden opgelegd (o.a. geldboete en taakstraf) is het type sanctiestelsel niet af te leiden uit de indicator jeugdsanctie. Op basis van artikel 77b Sr. kan een 16- of 17-jarige dader een sanctie en/of maatregel uit het volwassenenstrafrecht opgelegd krijgen. Wanneer de indicator jeugdsanctie 'nee' aangeeft bij een 16- of 17-jarige kan sprake zijn van de toepassing van een 77b Sr. Dit dient wel altijd in combinatie met de indicator jeugdstrafrecht te zijn, omdat bijvoorbeeld ook een boete of taakstraf ertoe leiden dat de indicator op 'nee' staat. Vrijspraken worden uitgesloten omdat er geen sprake is van een sanctie.
- **Pleegleeftijd:** de pleegleeftijd wordt automatisch bepaald op basis van de pleegdatum van het eerste feit in de strafzaak en de geboortedatum van de verdachte. Voor de selectie van 77b Sr. worden strafzaken geselecteerd met een minimale pleegleeftijd van 16 of 17 jaar en een maximale pleegleeftijd van 16 of 17 jaar. Dit komt overeen met artikel 77b Sr. waarin is opgenomen dat degene die ten tijde

⁴ De administratieve dienst bij rechtsprekende organisaties.

van het begaan van een strafbaar feit de leeftijd van 16- of 17-jaar heeft volgens het volwassenenstrafrecht gesanctioneerd kan worden.

- Type delict: er worden enkel misdrijven geselecteerd. De rechter kan voor de toepassing van 77b Sr. kiezen onder meer indien daartoe aanleiding wordt gevonden in de ernst van het gepleegde feit. De gedachte is dat 77b Sr. bedoeld is voor daders van ernstige feiten (Asscher et al., 2021; *Kamerstukken II 2012/13*, 33 498, nr. 3, p. 12).

Er worden door de 77b Sr. query van het WODC dus zaken geïdentificeerd waarbij sprake is van een misdrijf met een dader van 16 of 17 jaar op de pleegdatum, waarbij de indicator jeugdstrafrecht op 'nee' staat en de indicator jeugdsanctie ook op 'nee' staat. Vrijspraken worden niet meegenomen.

De query van de Rvdr om het aantal 16- en 17-jarigen berecht volgens het volwassenenstrafrecht te bepalen, verschilt van de WODC-query. De Rvdr maakt gebruik van de indicator 'kindstrafrecht' van de ZM. Deze indicator geeft aan of sprake is van de toepassing van het jeugdstrafrecht. Dit is een andere indicator dan de indicator jeugdstrafrecht die het WODC gebruikt om te bepalen welk strafrecht is toegepast. De indicatoren die de Rvdr gebruiken zijn afkomstig van de ZM en die door het WODC worden gebruikt van het OM. Indien de indicator kindstrafrecht op 'nee' staat wordt een strafzaak met een minimale pleegleeftijd van 16 of 17 jaar geïdentificeerd als de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij minderjarigen. Er wordt geen rekening gehouden met de maximale pleegleeftijd. Dat betekent dat ook zaken met feiten gepleegd in zowel de minderjarigheid als meerderjarigheid worden geïdentificeerd. Verder wordt door de Rvdr-query geen onderscheid gemaakt in misdrijven of overtredingen en worden vrijspraken niet uitgesloten.

Samenvattend, na vergelijking van de query's van het WODC en de Rvdr valt op dat er deels sprake is van overlap maar dat beide query's ook een eigen domein van zaken identificeren waarin sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij minderjarigen. Zowel de query van het WODC als die van de Rvdr zijn in overeenstemming met de wet rondom het adolescentenstrafrecht (respectievelijk de toepassing van artikel 77b Sr. en artikel 495, vierde lid, Sv.).

3.1.2 *Concurrente validiteit*

Voor de zaken geïdentificeerd als toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen door beide query's is de overeenstemming met informatie uit de vonnissen over het opgelegde sanctiestelsel onderzocht (tabel 2). Bij de strafzaken van 77b Sr. geïdentificeerd door de WODC-query is bij 84,4% van de zaken sprake van sanctiëring volgens het volwassenenstrafrecht. Bij 15,6% van de geïdentificeerde zaken is sprake van de toepassing van het jeugdstrafrecht of schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel. Bij de strafzaken geïdentificeerd door de query van de Rvdr is in 55,2% van de zaken sprake van de toepassing van het volwassenenstrafrecht. Bij 44,8% van de strafzaken is sprake van de toepassing van het jeugdstrafrecht, schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel of vrijspraak. De overeenstemming tussen 16- en 17-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn gesanctioneerd (de controlegroep) en het toegepaste sanctiestelsel op basis van de vonnissen is 100%.

Tabel 2 Overeenstemming geïdentificeerde strafzaken 77b WODC, Rvdr en controlegroepen en vonnissen, selectie van zaken 2017-2020

	77b Sr. WODC n=32		77b Sr. Rvdr n=105		77b Sr. controle n=42	
	%	n	%	n	%	n
Toepassing volwassenenstrafrecht	84,4	27	55,2	58	-	-
Geen toepassing volwassenenstrafrecht ^a	15,6	5	44,8	47	100	42

a Toepassing jeugdstrafrecht, vrijspraak, schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel.

Naast het toegepaste sanctiestel is ook de pleegleeftijd op basis van de vonnissen bepaald. Daaruit blijkt dat de leeftijd op het vonnis niet altijd overeenkomt met de geregistreerde leeftijd. Voor de zaken geïdentificeerd door de WODC-query, waarbij het volwassenenstrafrecht is toegepast ($n=27$) is sprake van 7 zaken waarbij de pleegleeftijd op basis van het vonnis in de volwassenheid lijkt te liggen. Bij de Rvdr-query was dit bij $n=16$ van de $n=58$ strafzaken het geval. Daarnaast identificeerden beide query's zaken waarin sprake lijkt te zijn van feiten gepleegd in de minderjarigheid en feiten gepleegd in de meerderjarigheid. Bij de WODC-query is dat niet de verwachting, gezien de maximale pleegleeftijd van 17 jaar die gebruikt wordt om de selectie te maken. Bij de Rvdr-query past dit binnen de verwachtingen.

Kortom, de onnauwkeurigheid van de query's voor het identificeren van zaken van 16- en 17-jarigen die volgens het volwassenenstrafrecht zijn gesanctioneerd is bij de WODC-query lager dan bij de Rvdr-query (respectievelijk 15,6% en 44,8% op basis van informatie uit de vonnissen). Voor wat betreft de onterecht geïdentificeerde zaken op basis van beide query's is sprake van zaken waarin het jeugdstrafrecht is toegepast en schuldigverklaringen zonder oplegging van een straf of maatregel. Daarnaast zijn door de query van de Rvdr ook vrijspraken geïdentificeerd. In de controlegroep (16- en 17-jarigen volgens jeugdstrafrecht) werden geen zaken gevonden waarin toch sprake was van de toepassing van het volwassenenstrafrecht oftewel er is geen sprake van onterecht niet geïdentificeerde (fout-negatieve) zaken. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat de pleegleeftijd op basis van de registratiesystemen niet altijd overeenkomt met de pleegleeftijd op de vonnissen. Het is echter onbekend welke bron hiervoor het meest betrouwbaar is.

3.2 De toepassing van volwassenenstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen

3.2.1 Begripsvaliditeit

Volgens de wet adolescentenstrafrecht is sprake van de toepassing van 77c Sr. als voor een feit gepleegd in de meerderjarigheid (18- tot 23-jaar) het jeugdstrafrecht wordt toegepast en een jeugdsanctie wordt opgelegd.

Voor het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van artikel 77c Sr. wordt door het WODC de onderstaande combinatie van indicatoren gebruikt.

- Jeugdstrafrecht: voor 18- tot 23-jarigen geldt dat de indicator jeugdstrafrecht standaard op 'nee' staat. Indien de rechter beslist om een 18- tot 23-jarige volgens het jeugdstrafrecht te sanctioneren dient de indicator jeugdstrafrecht handmatig

door de griffie op 'ja' te worden gezet. Dit is conform artikel 77c Sr. Aangezien het omzetten van de indicator jeugdstrafrecht een handmatige actie vraagt, is de verwachting dat zaken waarbij deze indicator op 'ja' staat 77c Sr. zaken betreffen.

- Jeugdsanctie: de indicator jeugdsanctie geeft aan of sprake is van sancties en/of maatregelen die alleen binnen het jeugdstrafrecht kunnen worden opgelegd zoals jeugddetenties en maatregelen zoals de PIJ-maatregel (Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen). Andere sancties die zowel binnen het jeugd- als volwassenenstrafrecht kunnen worden opgelegd (o.a. geldboete en taakstraf) kunnen er niet toe leiden dat deze indicator op 'ja' staat. Ook worden vrijspraken niet meegenomen aangezien dat geen sancties zijn. Indien een 18- tot 23-jarige een jeugdsanctie opgelegd krijgt, kan ervan uit worden gegaan dat sprake is van de toepassing van artikel 77c Sr.
- Kinderrechter: de indicator kinderrechter geeft aan of een zaak door de kinderrechter behandeld is. Bij 18- tot 23-jarigen staat deze indicator automatisch op 'nee'. Indien de zaak door een kinderrechter is behandeld dient deze indicator handmatig op 'ja' te worden gezet. Andere mogelijkheden zijn behandeling door een politierechter of meervoudige kamer. Deze indicator is een uitbreiding ten opzichte van de eerdere query zoals beschreven in Barendregt en collega's (2016). Zaken van jongvolwassenen worden in principe behandeld door een commune rechter. De professionele standaarden strafrecht voor rechters schrijven voor dat bij het behandelen van zaken onder het adolescentenstrafrecht (d.w.z. zaken van jongvolwassenen waarbij de officier van justitie heeft aangegeven het jeugdstrafrecht te eisen) deze zaken door een kinderrechter worden behandeld (Rechtspraak, 2022). Indien de officier van justitie de toepassing van 77c eist, betekent dit niet dat de rechter daar altijd in meegaat. De rechter beslist uiteindelijk volgens welk sanctiestelsel een 18- tot 23-jarige gesanctioneerd wordt. De aanwezigheid van enkel de indicator kinderrechter lijkt daarom geen sluitende selectie voor toepassing van 77c Sr. op te leveren.
- Pleegleeftijd: de query van het WODC identificeert enkel zaken met een minimale pleegleeftijd van 18 en een maximale pleegleeftijd van 22 jaar. Dit is overeenkomstig met artikel 77c Sr. waarin gesproken wordt over daders die ten tijde van plegen van het delict 18- tot 23-jaar zijn.
- Type delict: er worden enkel misdrijven geselecteerd. Voor de toepassing van 77c Sr. is te lezen dat de sanctionering volgens het jeugdstrafrecht onder andere bedoeld is voor daders van ernstige misdrijven en niet voor jongvolwassenen die een enkele keer een licht delict plegen (*Kamerstukken II 2012/13, 33 498, nr. 3, p. 21*). Daarom worden overtredingen uitgesloten.

Er worden door de 77c Sr. query van het WODC dus zaken geïdentificeerd waarbij sprake is van een misdrijf gepleegd door een dader van 18 tot 23 jaar op de pleegdatum, waarbij de indicator jeugdstrafrecht op 'ja' staat, de indicator jeugdsanctie op 'ja' staat en/of de indicator kinderrechter op 'ja' staat (Barendregt et al., 2016). Vrijspraken worden niet meegenomen.

3.2.2 *Concurrente validiteit*

Om de concurrente validiteit van de query voor het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing 77c. Sr te onderzoeken, is de overeenstemming met informatie uit de vonnissen over het opgelegde sanctiestelsel onderzocht (tabel 3). Uit de tabel blijkt dat bij 88,2% van de geïdentificeerde zaken inderdaad sprake is van de toepassing van het jeugdstrafrecht. Bij 11,8% van de zaken tegen 18- tot 23-jarigen die door de query als toepassing jeugdstrafrecht zijn geïdentificeerd, blijkt sprake van

toepassing volwassenenstrafrecht of van een vrijspraak. In de controlegroep werden geen fout-negatieven gevonden.

Tabel 3 Overeenstemming selecties op basis van query en informatie uit vonnissen, selectie van zaken 2017-2020

	77c Sr. <i>n</i> =136		77c Sr. controle <i>n</i> =46	
	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>
Toepassing jeugdstrafrecht	88,2	120	-	-
Geen toepassing jeugdstrafrecht ^a	11,8	16	100	46

a Toepassing jeugdstrafrecht, vrijspraak, schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel.

Voor de 77c Sr. groep is tevens de pleegleeftijd op basis van de vonnissen bepaald. Daaruit blijkt dat ook in deze groep de leeftijd op basis van het vonnis niet altijd overeenkomt met de registratiedata. Bij enkele zaken ($n < 5$) lijkt sprake te zijn van een minderjarige dader of zaken waarin zowel sprake was van feiten gepleegd in de minderjarigheid als feiten gepleegd in de meerderjarigheid.

Kortom, bij het identificeren van zaken van 18- tot 23-jarigen die conform artikel 77c Sr. volgens het jeugdstrafrecht zijn gesanctioneerd met de query van het WODC moet rekening worden gehouden met een onnauwkeurigheid van 11,8%. In de controlegroep werden geen zaken gevonden waarin toch sprake was van toepassing 77c Sr., oftewel er is geen sprake van onterecht niet geïdentificeerde (fout-negatieven) zaken. Daarnaast zijn er ook in deze groep aanwijzingen dat de pleegleeftijd op basis van de registratiesystemen niet altijd overeenkomt met de pleegleeftijd zoals vermeld in de vonnissen.

4 Conclusies en aanbevelingen

In Nederland geldt voor minderjarigen in de regel het jeugdstrafrecht. Onder bepaalde voorwaarden kunnen jongeren die in de leeftijd van 16 of 17 jaar een misdrijf hebben gepleegd worden berecht volgens het volwassenenstrafrecht (artikel 77b Sr). Voor 18- tot 23-jarigen geldt in de regel het volwassenenstrafrecht, maar onder voorwaarden kunnen zij via het jeugdstrafrecht worden berecht (artikel 77c Sr). Dit heet in de praktijk de toepassing van het adolescentenstrafrecht. Daarnaast is met de komst van het adolescentenstrafrecht de kinderrechter bevoegd om kennis te nemen van strafbare feiten gepleegd in de meerderjarigheid indien de vervolging van die feiten gelijktijdig plaatsvindt met vervolging van een feit gepleegd voor het achttiende levensjaar (artikel 495, vierde lid, Sv.). Om de aantallen 16- tot 23-jarigen waarbij het adolescentenstrafrecht wordt toegepast te identificeren, wordt gebruikgemaakt van zogenoemde zoekregels, query's, in justitiële registraties. Deze zoekregels maken gebruik van meerdere indicatoren, omdat de toepassing van het adolescentenstrafrecht niet als zodanig in de registratiesystemen wordt geregistreerd. In dit onderzoek zijn de query's voor het identificeren van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen van het WODC en de Rvdr en 77c Sr. van het WODC onderzocht. Daarvoor is nagegaan in hoeverre er sprake is van overeenstemming tussen de in de query's gebruikte definities en de wet rondom het adolescentenstrafrecht (begripsvaliditeit). Tevens is onderzocht in hoeverre de door de query's geïdentificeerde strafzaken overeenkomen met de informatie over het toegepaste sanctiestelsel in vonnissen (concurrente validiteit).

4.1 Conclusies

De definities in de query's van het WODC stemmen overeen met de wetsartikelen en wet rondom adolescentenstrafrecht

Uit de resultaten blijkt dat de gebruikte indicatoren van beide query's van het WODC om de toepassing van 77b Sr. en 77c Sr. te identificeren overeenstemmen met de informatie uit de wetsartikelen en met de memorie van toelichting rondom de wet adolescentenstrafrecht. Enkel bij het gebruik van de indicator 'kinderrechter' bij de identificatie van 77c Sr. zaken is voorzichtigheid geboden, aangezien het ook onterechte selectie kan veroorzaken wanneer een rechter besluit de eis van de officier van justitie (OvJ) niet te volgen. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat de rechter vaak de eis van de OvJ volgt (Barendregt, Beerthuizen & Van der Laan, 2018).

4.1.1 *De toepassing van volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen*

WODC-query strenger en nauwer verwant met 77b Sr., Rvdr-query breder en meer conform wijzigingen wet adolescentenstrafrecht

Er zijn een aantal inhoudelijke verschillen tussen de query's van het WODC en de Rvdr om zaken te identificeren waarin sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen, met name in de hoeveelheid indicatoren waarnaar gekeken wordt. Deze verschillen leiden tot andere, weliswaar deels overlappende, geïdentificeerde strafzaken. Zo worden door de WODC-query misdrijven wel en over-

trekkingen niet meegenomen. De Rvdr maakt dit onderscheid niet.⁵ Vrijspraken worden door de WODC-query niet meegenomen en door de Rvdr wel. Gevolg hiervan is dat de query van de Rvdr ook zaken identificeert waarbij verdachten zijn vrijgesproken en er geen sprake is van een sanctie. Voor wat betreft de pleegleeftijd blijkt dat de WODC-query enkel zaken identificeert waarin sprake is van artikel 77b Sr. en daarom een maximale pleegleeftijd van 17 jaar hanteert. De Rvdr-query identificeert ook zaken waarin sprake is van een combinatie van minderjarige en meerderjarige feiten. Dit is conform artikel 495, vierde lid, Sv. dat stelt dat de kinderrechter bevoegd is kennis te nemen van strafbare feiten gepleegd in de meerderjarigheid indien de vervolging van die feiten gelijktijdig plaatsvindt met vervolging van een feit gepleegd voor het achttiende levensjaar. Dit betekent dat de kinderrechter feiten gepleegd in minder- en meerderjarigheid gelijktijdig in een zaak mag behandelen. Beide artikelen vormen een onderdeel van het adolescentenstrafrecht. De grondslag voor artikel 495, vierde lid, Sv. is echter anders dan de grondslag voor de toepassing van artikel 77b Sr. Artikel 495, vierde lid, Sv. is ontstaan uit praktische overwegingen om een combinatie van feiten volgens één sanctiestelsel af te kunnen doen, in tegenstelling tot artikel 77b Sr. Bij dit laatste wetsartikel gaat het om inhoudelijke argumenten (persoon van de dader, ernst van het feit en de omstandigheden) om een jeugdige volgens het volwassenenstrafrecht te sanctioneren.

Op basis van bovenstaande vergelijking wordt geconstateerd dat hoewel beide query's gedeeltelijk overlappen, ze ook een eigen domein van zaken identificeren. Anders gezegd, de WODC-query is nauwer verwant met artikel 77b Sr. waarbij het gaat om ernstige feiten gepleegd in de minderjarigheid waarvoor het volwassenenstrafrecht wordt toegepast. In de Rvdr-query is ook de strafvorderlijke aanvulling vanuit de wet adolescentenstrafrecht voor het combineren van feiten gepleegd in minder- en meerderjarigheid (artikel 495, vierde lid, Sv.) opgenomen. Dit inhoudelijke verschil leidt tot grotere aantallen bij de Rvdr-query dan bij die van het WODC.

Voorzichtigheid geboden bij gebruik van bestaande query's voor identificeren van volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen in verband met onterecht geïdentificeerde zaken (fout-positieven in selecties), waaronder toepassing van het jeugdstrafrecht, schuldigverklaring zonder straf of maatregel en vrijspraak

Uit de beschikbare vonnissen blijkt dat bij de geïdentificeerde zaken door de query van het WODC bij 84,4% van de zaken sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- of 17-jarigen. In de overige zaken was sprake van de toepassing van het jeugdstrafrecht of van schuldigverklaringen zonder oplegging van straf of maatregel. In de beschikbare vonnissen van strafzaken die zijn geïdentificeerd door de query van de Rvdr is bij 55,2% van de zaken sprake van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij adolescenten met een minimale pleegleeftijd van 16 of 17 jaar. In bijna een kwart van de zaken uit de selectie van de Rvdr was sprake van de toepassing van het jeugdstrafrecht. De overige zaken betroffen vrijspraken of schuldigverklaringen zonder oplegging van straf of maatregel.

⁵ Er waren vanuit de selectie van de Rvdr ook zaken geselecteerd die zijn afgedaan door de Centrale Verwerking OM ($n=193$), wat hoofdzakelijk overtredingen betreft (zie methode). Deze vonnissen zijn niet meegenomen in de verdere validatie, waardoor deze bevindingen verder enkel van toepassing zijn op de overblijvende zaken.

Onzekerheid over de registratie van de pleegleeftijd

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat de pleegleeftijd op basis van de registratiesystemen, gebruikt door zowel het WODC als door de Rvdr, niet altijd overeenkomt met de pleegleeftijd zoals deze blijkt uit de vonnissen. Indien de pleegleeftijd op basis van de registratie niet correct is, worden deze zaken onterecht geïdentificeerd als zaken waarin sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht. Het is echter onbekend welke bron het meest betrouwbaar is voor het bepalen van de pleegleeftijd en daarom als ijkpunt kan worden gebruikt. Ook is in vonnissen de pleegleeftijd niet altijd te achterhalen. Vonnissen op rechtspraak.nl zijn geanonimiseerd en ook enkele arrondissementen hebben geanonimiseerde vonnissen aangeleverd. In dit onderzoek is daarom de pleegleeftijd bepaald op basis van de registraties. Er moet dus rekening worden gehouden met een mogelijke onnauwkeurigheid waarvan de omvang onbekend is.

4.1.2 De toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen

Onnauwkeurigheid van geïdentificeerde 77c Sr. zaken bij 18- tot 23-jarigen is toegenomen over de tijd

Het percentage onterecht geïdentificeerde zaken van 77c Sr. door de query van het WODC is op basis van de beschikbare vonnissen toegenomen naar 11,8%, in vergelijking met 5% in het eerste validatieonderzoek (Barendregt et al., 2016). De werkwijze van beide validatieonderzoeken naar de 77c Sr. query van het WODC is vergelijkbaar. Dat lijkt erop te wijzen dat de registratie van 77c Sr. minder nauwkeurig is in vergelijking met het eerste jaar na invoering. Hoewel bij 88,2% van de strafzaken de toepassing van artikel 77c Sr. juist wordt geïdentificeerd, blijkt de onnauwkeurigheid van het identificeren van 77c Sr. strafzaken over de tijd toegenomen. Gegeven de relatief beperkte omvang van de toepassing van artikel 77c Sr., is verbetering van de registratie van belang.

Kortom, bij de toegepaste indicatoren is sprake van begripsvaliditeit, maar ook blijkt dat de concurrente validiteit onvoldoende is. Dit zou wellicht verklaard kunnen worden door onjuistheden die optreden bij het handmatig registreren van strafzaken in de systemen, waarbij bepaalde kenmerken niet altijd worden omgezet indien sprake is van de toepassing van 77b Sr. of 77c Sr.

4.2 Implicatie

Meerdere keren per jaar worden de aantallen 16- en 17-jarigen die volgens het volwassenenstrafrecht zijn gesanctioneerd opgevraagd. Zoals uit deze studie blijkt kan dit afhankelijk van wat men precies wil weten tot verschillende aantallen leiden. De belangrijkste vraag die voorafgaand duidelijk moet worden is naar welk fenomeen de interesse uitgaat.

Gaat de vraag over:

- 1 strafzaken van adolescenten die op minderjarige leeftijd (16 of 17 jaar) een strafbaar feit hebben gepleegd en daarvoor volgens het volwassenenstrafrecht worden gesanctioneerd; en/of
- 2 strafzaken van adolescenten die op minderjarige en meerderjarige leeftijd strafbare feiten hebben gepleegd die gelijktijdig in een zaak worden behandeld en waarvoor de adolescent volgens het volwassenenstrafrecht wordt gesanctioneerd.

Beide type strafzaken zijn onderdeel van het adolescentenstrafrecht. In beide gevallen is sprake van een flexibele toepassing van het strafrecht met betrekking tot de leeftijdsgrenzen en in beide gevallen worden feiten gepleegd in de minderjarigheid met een volwassenensanctie gesanctioneerd. In de eerste groep is echter sprake van de 'nauwe' toepassing van artikel 77b Sr., waarbij inhoudelijke argumenten een rol spelen bij het bepalen of een 16- of 17-jarige hiervoor in aanmerking komt. In de tweede groep is sprake van toepassing van artikel 495, vierde lid, Sv. waardoor op basis van strafvorderlijke argumenten een ruimere groep wordt geselecteerd. Vanuit het oogpunt van de flexibele toepassing van het jeugd- en volwassenenstrafrecht bij 16 tot 23-jarigen, zoals bepleit in het adolescentenstrafrecht, is het aan te bevelen de mate van voorkomen van beide varianten te blijven monitoren.

4.3 Aanbevelingen

Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in de bruikbaarheid van de query's van het WODC en de Rvdr voor het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht en om indien nodig deze te corrigeren. De resultaten laten zien dat de door het WODC en Rvdr gebruikte query's gedeeltelijk een ander deel van de populatie identificeren. Daarbij sluit de query van het WODC nauwer aan bij de toepassing van artikel 77b Sr. en de query van de Rvdr bij de toepassing van artikel 495, vierde lid, Sv. In deze paragraaf worden enkele aanbevelingen gedaan.

De belangrijkste aanbeveling betreft een verbetering van de registratie van de flexibele toepassing van de sanctiestelsels bij 16- tot 23-jarigen door een directe registratie van 77b Sr. en 77c Sr. in de registratiesystemen, bijvoorbeeld door de griffie. Dit is een aanbeveling voor op de langere termijn omdat het registratiesysteem van de ZM daarvoor aangepast dient te worden. Tevens vraagt dit om een nieuwe werkwijze voor de griffie, namelijk het actief registreren van de toepassing van 77b Sr. en 77c Sr. Het resultaat is dat de toepassing van 77b Sr. en 77c Sr. op directe wijze uit de registratiesystemen kan worden gehaald. Indien de directe registratie van 77b Sr. en 77c Sr. wordt toegevoegd, dient deze registratie wel opnieuw gevalideerd te worden.

Daarnaast zijn er enkele aanbevelingen voor de query's van het WODC en de Rvdr, afhankelijk van naar welke groep de interesse uitgaat.

WODC:

- Indien men geïnteresseerd is in de selectie van strafzaken waarin sprake is van artikel 495, vierde lid, Sv. dient bij de query voor toepassing 77b Sr. de maximale pleegleeftijd te worden opgehoogd naar 22 jaar.
- Schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel uitsluiten. Daarbij wordt een adolescent niet volgens een bepaald sanctiestelsel gesanctioneerd en is dus ook geen sprake van de toepassing van 77b Sr. of 77c Sr.

Rvdr:

- Voor het identificeren van strafzaken waarin sprake is van de toepassing van 77b Sr. dient er een maximale pleegleeftijd van 17 jaar te worden toegevoegd aan de query. Daarnaast dienen de overtredingen te worden uitgesloten.

Uitsluiten van zaken waarin sprake is van vrijspraak en schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel.

Literatuur

- Asscher, A., Van den Brink, Y., Creemers, H., Huls, E., Van Logchem, R., Lynch, N., & Rap, S. (2021). *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in internationaal perspectief*. Boom juridisch.
- Barendregt, C. S., Beerthuizen, M. G. C. J., Vink, M., Leertouwer, E., & Van der Laan, A. M. (2016). *Identificeren 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht: Een pilot*. WODC. Cahier 2016-10.
- Barendregt, C. S., Beerthuizen, M. G. C. J., & Van der Laan, A. M. (2018). *De toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in de praktijk: Een proces-evaluatie van het adolescentenstrafrecht*. WODC. Cahier 2018-14.
- Rechtspraak (2022). *Professionele standaarden van rechters*. Geraadpleegd op 24 februari 2022, van [Kwaliteitsnormen rechter | Rechtspraak](#).
- Van der Laan, A. M., Zeijlmans, K., & Beerthuizen, M. G. C. J. (2021). *Evaluatie van het adolescentenstrafrecht: Een multicriteria evaluatie*. WODC, Cahier 2021
- Verweij, S., & Tollenaar, N. (2020). *Recidivemeting adolescentenstrafrecht: Een onderzoek naar de haalbaarheid en eerste resultaten*. WODC. Memorandum 2020-1.

Bijlage 1 Begeleidingscommissie

Voorzitter

Prof. dr. J.J. (Jessica) Asscher

Universiteit Utrecht

Leden

mr. E.A.A. (Ellen) van Kalveen

mr. dr. Y. (Yannick) van den Brink

Mw. R. (Roos) Prins-Bruyning

Rechtbank Midden-Nederland

Vrije Universiteit

DSenJ, Ministerie van JenV

Bijlage 2 Kenmerken van de onderzoeksgroepen

Tabel B1 Kenmerken van de onderzoeksgroepen met en zonder beschikbaar vonnis

	77b Sr. WODC n=52		77b Sr. Rvdr n=157		77c Sr. n=200	
	Vonnis n=32	Geen vonnis n=20	Vonnis n=105	Geen vonnis n=52	Vonnis n=136	Geen vonnis n=64
Gem. minimale pleegleeftijd	16,9	16,9	16,8	16,8	18,9	18,9
Gem. maximale pleegleeftijd	16,9	16,9	17,4	17,5	18,9	18,9
	%	%	%	%	%	%
Type delict						
Geweld	21,9	30,0	13,3	11,5	22,1	21,9
Vermogen met geweld	<5	<5	15,2	17,3	21,3	12,5
Vermogen zonder geweld	43,8	40,0	38,1	38,5	33,8	39,1
Zeden	<5	<5	<5	<5	<5	<5
VLAOO ^a	<5	<5	8,6	11,5	13,2	12,5
Overig ^b	<5	<5	15,2	15,4	8,1	12,5
Sanctie						
Onvoorwaardelijke vrijheidsstraf	56,3	30,0	45,7	32,7	47,8	39,1
Voorwaardelijke vrijheidsstraf	<5	<5	4,8	9,6	16,2	9,4
Werkstraf	18,8	40,0	15,2	21,2	29,4	39,1
Anders ^c	<5	<5	34,3	36,5	6,6	12,5

a Vernieling, lichte agressie, openbare orde

b Misdrijven wapens en munitie, economische misdrijven incl. milieudelicten, overige delicten, type delict onbekend en overtredingen.

c In de categorie 'anders' is sprake van een geldboete, strafoplegging zonder schuld of een secundaire straf, zoals een leerstraf of voorwaardelijke geldboete en/of alleen maatregelen.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl